

Bo'la va Zamoni

Научно-популярный журнал детской и возрастной консультации

2
2022

Развитие
здоровьесберегающей
компетенции
у будущих специалистов
дошкольных
образовательных
организаций

Muloqot – kommunikativ
kompetentlikning asosi sifatida

Bola va Zamon

2 / 2022

Tahrir kengashi a'zolari:

B.O. Saidov, B.A. Musayev,
A. Toshqulov, A.V. Shin

Tahrir hay'ati a'zolari:

Yaxnyayeva Muxayo Shurniyazovna
bosh muharrir o'rinbosari;
Alimova Vasila Sattarovna
tibbiyot fanlari nomzodi;
Abdurasulova Qumri
yuridik fanlar doktori;
Ismailov Baxadir Islamovich
yuridik fanlar doktori;
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori;
Isroilova Nodira Achilbayevna
falsafa fanlari nomzodi;
Muminova Lola Raximovna
pedagogika fanlari doktori;
Musurmanova Oynisa Musurmanovna
pedagogika fanlari doktori;
Safayev Nuriddin Salixovich
psixologiya fanlari doktori;
Sharipova Dilyara Djumaniyazovna
pedagogika fanlari doktori;
Sharipova Madina Karimovna
tibbiyot fanlari doktori;
Xrull'nova Gelena Vyacheslavovna
psixologiya fanlari nomzodi;
Qodirov Botir Raxmonqulovich
psixologiya fanlari doktori.

Jurnalning ushbu soni uchun mas'ul xodimlar:

Viktor Sattarov (mas'ul kotib);
Yelena Kalinina,
Nargiza Qahharova (musahhihlar);
Sherzod Alimov (fotograf).

Jurnal O'zR VM huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Prezidiumining 2006 yil 26 oktyabridagi 128/4-sonli qarori bilan yuridik fanlar bo'yicha, 2007 yil 29 martidagi 133/4-sonli qarori bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha ilmiy daraja talabgorlari chop etishi lozim bo'lgan jurnallar ro'yxatiga kiritilgan.

Ta'sischi: Respublika bolalar ijtimoiy moslashuvi markazi, "Sen Yolg'iz Emassan" Respublika bolalar jamoatchilik jam'armasi.

Nashr O'zbekiston matbuot va axborot agentligida ro'yxatdan o'tgan. Ro'yxatdan o'tganlik to'g'risidagi guvohnoma raqami 0168; 2007-yil 11-yanvar.
ISSN 2181-5496

Tahririyat manzili: 100100, O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri, Abdulla Qahhor ko'chasi, 34-uy.

Telefonlar: +998-71-281-59-30; 281-50-18; 281-49-54 (faks)

EL pochta: bola-zamon@umail.uz

Web-sahifa: www.rcsad.uz

Ijtimoiy tarmoqdagi sahifa: www.facebook.com/bolavazamon

Obuna indeksi: 1127. Jurnal 1 yilda 4 marta chiqadi. Jurnal bosishga ruxsat etildi: 04.05.2022. Chiqarilgan sanasi: 07.05.2022. Buyurtma: №230. Adadi: 50 nusxa. Bahosi: "Kelishilgan narxda". Jurnal "ECO TEXTILE PRODUCT" MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Toshkent sh., TAKD, 11 km, 10-uy.

Muallifning fikri har doim ham tahririyat fikriga to'g'ri kelavermaydi. Tahririyat maqolalarining uslubiy xatolarini to'g'rilash va qisqartirish huquqini o'zida saqlab qoladi. Tahririyatga yuborilgan maqolalar egasiga qaytarilmaydi va taqriz yozilmaydi.

Мнение редакции не всегда совпадает с мнением автора. Редакция оставляет за собой право на стилистическую правку и сокращение статей. Присланные в редакцию рукописи не возвращаются и не рецензируются.

PSIXOLOGIYA VA TIBBIYOT / ПСИХОЛОГИЯ И МЕДИЦИНА

- Bolada altruizmni rivojlanishiga milliy qadriyatlarining ta'siri 2
- Социально-психологические особенности буллинга среди подростков 4
- Ota-ona obro'si xarakteri – bola shaxsida xulq-atvor komponentlari rivojining omili sifatida 7
- Maishiy zo'ravonlik – ijtimoiy-psixologik muammo sifatida 10
- Migrantlarning o'smir yoshdagi farzandlarida ijtimoiy moslashuv muammosi 12
- Yoshlar iqtisodiy ijtimoiylashuvining ijtimoiy-psixologik determinantlari 14
- Копинг-стратегии как способ преодоления стресса 17
- Bolalarda stressogen faktorlar natijasida agressiv xulq-atvorning vujudga kelish mexanizmlari 20
- Affiliatsiya motivatsiyasining talabalar guruhi ma'naviy barkamolligida tutgan o'rni 22
- Эмоционально-волевые особенности человека в экстремальных ситуациях 26
- Mehnat migrantlarining farzandlari: ularda yuzaga keladigan o'zgarishlar, psixologik korreksiyalash masalalari 28
- Oilalarda voyaga etayotgan bolalarda hasad hissi shakllanishining psixologik determinantlari 30
- Muloqot – kommunikativ kompetentlikning asosi sifatida 32
- Bolalarda iqtisodiy tasavvurlarni shakllanishining psixologik xususiyatlari 34
- Internetga tobelik: dunyo bo'ylab o'smirlar psixikasiga ta'siri yuzasidan tadqiqotlar natijalari 36
- Zamonaviy bo'lajak pedagoglarda pozitiv fikrlash – inson farovonligi, salomatligi va kasbiy muvaffaqiyati omili sifatida 39
- Diqqatni jamlash va uning barqarorligini rivojlantirish – psixologik muammo sifatida 42

PEDAGOGIKA VA TA'LIM / ПЕДАГОГИКА И ОБРАЗОВАНИЕ

- Оценка качества профессионального образования в контексте международных стандартов 45
- Maktabgacha 5-7 yoshdagi bolalarni atrof-olam bilan tanishtirishda loyiha texnologiyasidan foydalanish 48
- Развитие здоровьесберегающей компетенции у будущих специалистов дошкольных образовательных организаций 51
- Matematik topishmoqlar yordamida bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish imkoniyatlari 54
- Maktabgacha yoshdagi katta guruh bolalarida ijtimoiy intellektni rivojlantirish masalalari 56
- Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari boshlang'ich sinflarida korreksion-rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalarini axborot texnologiyalari vositasida takomillashtirish 58

MAXSUS PEDAGOGIKA / СПЕЦИАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА

- Nogironlikka ega talabalarni masofaviy o'qitishda "DEF Akademiya" mobil ilovasining o'rni 61
- Duduqlanish: erta tashhis va duduqlanishning namoyon bo'lish darajalari 64

IJTIMOY ISH / СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА

- Статусы риска и вовлеченность родителей в жизнь ребенка: теоретический анализ факторов, представленных в зарубежной литературе 66

Nogironlikka ega talabalarni masofaviy o'qitishda "DEF Akademiya" mobil ilovasining o'рни

Gavxar ABDULLAEVA

Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

davlatlar tomonidan ta'lim siyosatini ishlab chiqishda mazkur masalaga jiddiy e'tibor qaratilmoqda.

Hozirda inklyuziv jamiyat yaratish, imkoniyati cheklangan bolalarining o'z tengdoshlari bilan barobar turmush kechirishlari borasida olib borilayotgan siyosat oqibatida muayyan natijalarga erishib kelinmoqda [6]. Maxsus ko'rgazmali vositalar, o'qitish metodikalari ishlab chiqilib, joriy qilinmoqda.

Jahon hamjamiyati tomonidan o'zining rivojlanishiga ko'ra munosib o'rin egallab borayotgan mamlakatimizda ta'lim tizimini, xuddi shuningdek, korreksion ta'lim sohasini isloh qilishda kompyuter texnologiyalaridan foydalanish, keng joriy qilish masalasiga muhim omil sifatida qaralmoqda.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi keng jamoatchilik muhokamasi natijasida "Harakatlar strategiyasidan – Taraqqiyot strategiyasi sari" tamoyiliga asosan ishlab chiqilgan yettita ustuvor yo'nalishdan iborat 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasining "Inson qad-rini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish" deb nomlangan birinchi yo'nalishidagi 66-maqsadida: Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlashning samarali tizimini shakllantirish, ularning hayot sifati va darajasini oshirish vazifasi qo'yilgan [1].

Maxsus ta'limda masofaviy o'qitish texnologiyasi (ta'lim jarayoni) – bu zamonaviy axborot va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanigan holda masofadan turib ta'lim jarayonini ta'minlaydigan o'qitish jarayonlarini boshqarishning usul va vositalari majmuidir.

Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun masofaviy o'qitishni amalga

Tayanch so'zlar: oliy inklyuziv ta'lim, smartfon, "DEF AKADEMIYA" mobil ilovasi, masofaviy ta'lim, nogironlikka ega bo'lgan talabalar.

Annotatsiya / Аннотация / Abstract

UZ. Hozirgi vaqtda masofaviy o'qitish tizimi ta'limning turli sohalarida faol rivojlanmoqda. Vaqt yetishmasligi sharoitida masofadan turib har qanday fan bo'yicha to'laqonli ta'lim olish endi muammo emas. Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun masofaviy o'qitishni amalga oshirishda axborot texnologiyalari misolidan biri – bu smartfonlar uchun "DEF AKADEMIYA" mobil ilovasi.

RU. В настоящее время система дистанционного обучения активно развивается в различных областях образования. В условиях нехватки времени дистанционное получение очного образования по любой науке больше не является проблемой. Одним из примеров применения информационных технологий при внедрении дистанционного обучения для лиц с ограниченными возможностями является мобильное приложение "DEF Academy" для смартфонов.

EN. Currently, the distance learning system is actively developing in various fields of education. In conditions of lack of time, remote full-time education in any science is no longer a problem. One of the examples of the use of information technology in the implementation of distance learning for people with disabilities is the mobile application "DEF Academy" for smartphones.

Axborot kommunikatsiya texnologiya (AKT) larining rivojlanishi hayotimizga har tomonlama katta ta'sir ko'rsatib, jamiyatimizni o'zgartirdi hamda turli jabhalarda ishtirok etuvchi ma'lumotlar yangi madaniy muhitni yaratishga hissa qo'shdi. O'zgarishlar nafaqat ishlab chiqarish va tijorat faoliyatiga, balki ta'lim metodlari, bilim, ko'nikma va kompetensiyalarga ega bo'lish yo'llari

hamda insonlarning o'zaro munosabatlariga ham ta'sir ko'rsatdi [5].

Bugungi kunda mavjud va rivojlanayotgan yangi texnologiyalar ta'lim tizimini o'zgartirishi mumkin bo'lgan ulkan salohiyatga ega. AKTlarni ta'lim tizimiga joriy etish aqliy va jismoniy rivojlanishida muammolari bo'lgan o'smir va bolalar uchun bilim olish imkoniyatini yaratuvchi zaruriy vosita ekanligini isbotladi [7]. Shu bois turli

1-rasm. "DEF AKADEMIYA" mobil ilovasi

2-rasm. "DEF AKADEMIYA" mobil ilovasining interfeysi

oshirishda axborot texnologiyalari vositasida quyidagilarni ta'minlashi kerak:

- o'rganilayotgan materialning asosiy qismini tinglovchilarga yetkazib berish;
- o'quv jarayonida o'quvchilar va o'qituvchilarning interfaol o'zaro ta'siri;
- nogironligi bo'lgan shaxslarga o'rganilayotgan materialni o'zlashtirish bo'yicha mustaqil ishlash imkoniyatini berish;
- o'quvchilar o'quv jarayonida egallagan bilim va ko'nikmalarni baholash.

Ushbu maqsadlarga erishish uchun quyidagi axborot texnologiyalaridan foydalaniladi:

- darsliklar va boshqa bosma materiallar bilan ta'minlash;
- kompyuter telekommunikatsiyalari bo'yicha o'rganilgan materiallarni yuborish;
- kompyuter telekommunikatsiyasi orqali o'tkaziladigan mu-nozaralar va seminarlar;
- videotasmalar.

Masofadan o'qitish tizimining ajralmas qismi bu o'z-o'zini o'qitishdir. O'z-o'zini o'qitish jarayonida talaba materialni bosma nashrlar, videoplenkalar, elektron darsliklar va CD-ROM-darsliklar va ma'lumotnomalar yordamida o'rganishi mumkin. Bundan tashqari, nogironligi bo'lgan o'quvchi katta hajmdagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan elektron kutubxonalar va ma'lumotlar bazalariga kirish imkoniga ega bo'lishi kerak [9].

IT mutaxassislari yordamida o'zimning muallifligimda yaratilgan smartfonlar uchun "DEF AKADEMIYA" mobil ilovasi masofaviy ta'limni o'qitishda innovatsion axborot texnologiyalarning bir turi bo'lib, bu mobil ilovanin afzalligi shundan iboratki, uni smartfondagi play marketdan yuklab olsa bo'ladi va bu ilova play market ro'yxatidan o'tgan. Mobil ilovadan pedagogik oliy ta'lim muassasalarida maxsus pedagogika yo'nalishlarida tahsil oliyotgan nogironligi bo'lgan talaba foydalanishi uchun o'zining shaxsiy parol va logini yordamida kiradi (1-2-rasmlar).

"DEF AKADEMIYA" mobil ilovasining interfeysi 9 ta bo'limdan iborat:

- 1) **E'lonlar** – bu bo'limda talabaga maxsus va ixtisoslik fanlari bo'yicha e'lonlar, yangiliklar ko'rsatiladi;
- 2) **Cavollar** – bu bo'limda talabalar uchun har bir ma'ruzadan keyin test va savollarni echib, o'z bilimlarni sinab, yangi berilgan bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish darajasini tekshirib oladi;
- 3) **Videoma'ruzalar** – bu bo'limda ayrim ixtisoslik fanlari,

masalan, "Logopediya", "Koxlear implantli bolalar bilan ishlash" va "Umumiy psixologiya" bo'yicha 200 tadan ortiq modullar bo'yicha surdotarjimonli o'zbek va rus tillaridagi videoma'ruzalar berilgan, ularning giperhavolasi yutub web saytiga joylashtirilgan va internet yo'liq bo'lsa, imkoniyati cheklangan talaba mana shu ilovadagi videomazurazardan foydalansa bo'ladi;

- 4) **Amaliy mashg'ulotlar** – bu bo'limda talabalar uchun amaliy topshiriqlar berilgan, ularni talaba mustaqil bajarib, mobil ilovaga joylaydi;
- 5) **Davomat** – talabalarning davomati tekshiriladi;
- 6) **Zoom** – bu bo'limda talabalar uchun jonli darslar giperhavolasi berilgan;
- 7) **Kelgusi imtihonlar** – bu yerda oraliq, yakuniy va joriy nazoratlar sanasi ko'rsatilgan;
- 8) **Mustaqil ta'lim** – nogironligi bo'lgan talabalar uchun mustaqil ta'lim topshiriqlari, kurs ishi mavzulari berilgan va bajarish shakli namunasi ko'rsatilgan;
- 9) **Savol va takliflar** – talaba o'zining taklif va mulohazalarini bildirsa bo'ladi (3-rasm).

Maxsus ta'limda masofaviy o'qitish texnologiyasi (ta'lim jarayoni) – bu zamonaviy axborot va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda masofadan turib ta'lim jarayonini ta'minlaydigan o'qitish jarayonlarini boshqarishning usul va vositalari majmuidir.

3-rasm. "DEF AKADEMIYA" mobil ilovasi

foydalaniladi, bu esa kelajakda ishd va kundalik hayotda foydali bo'lgan ko'nikmalarni egalashga imkon yaratadi;

- o ota-onalar va nogironligi bo'lgan o'quvchilar o'quv grafisini, dars jadvalini, shuningdek, o'rganiladigan fanlar ro'yxatini mustaqil ravishda tuzatish va tuzish imkoniyatiga ega bo'ladilar;
- o ta'lim eng qulay va tanish muhitda o'tkaziladi, bu esa samarali o'qishga yordam beradi (4-5-rasmlar).

Shunday qilib, alohida ehtiyojli talabalarning axborot-kommunikatsiya va kasbiy kompetentligini shakllantirish va takomillashtirish uchun axborotni o'zlashtirish imkoniyatining mavjudligi tamoyili alohida ahamiyatga ega. Masofaviy ta'lim o'zini har tomonlama oqlaydi va nogironligi bo'lgan bolalar uchun ta'lim olishning eng maqbul usuli sifatida katta istiqbolga ega.

Masofaviy ta'lim nogironligi bo'lgan o'quvchilar uchun qator afzalliklarga ega:

- o masofaviy ta'lim o'quvchining ehtiyojlari va shaxsiy xususiyatlariga qarab o'z hayot tarziga

muvofig o'qish imkonini beradi; nogironligi bo'lgan bola qaysi hududda yashashidan qat'i nazar, o'quv muassasasini tanlashda cheklanmaslik imkonini beradi;

- o masofaviy ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan

4-5-rasmlar

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi 60-sonli Farmoni.
2. Борякова Н.Ю. К проблеме психолого-педагогического сопровождения детей с задержкой психического развития в инклюзивной образовательной среде. // Практический психолог и логопед, Ставрополь, 2014. № 3. 11-13-б.

3. Давыдовская А. Ф. Внедрение инклюзивного образования в школе // Материалы XI научно-практической конференции «Современное образование: вызовы времени – новые решения» // Москва, 2017. 20-24-б.
4. Муминова Л. Р. Концепция инклюзивного образования в Узбекистане. // Материалы II Междунар. науч.-практ. конф.: «Инклюзивное образование: проблемы, поиск путей решения». – Душанбе, 2013. 17-20-б.
5. Мир информационных технологий в реабилитации детей с

- особыми возможностями здоровья. //Сборник материалов. – Ставрополь: Бюро новостей, 2016. 104 б.
6. Подласый И.П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов. // Учебное пособие для вузов. – Москва: ВЛАДОС-пресс, 2004. 365 б.
7. Хуторской А. Ключевые компетенции. Технология конструирования // Народное образование. 2003, № 5. 55-61-б.
8. Швецов В.И., Рощина М.А. Модель организации поддержки образовательного процесса студентов – инвалидов по зре-

- нию на основе использования компьютерных тифлотехнологий. // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2010. № 1. 11-18-б.
9. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'lim jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti. //Ped. fan. dok. ... diss. – T., 2007. – 305 b.
10. Кукушкина О.И. Использование информационных технологий в различных областях специального образования // Автореферат диссертации. – Москва, 2005. 58 с.